

Brussel – geestelijke geschiedenis (2)

De Grote Markt

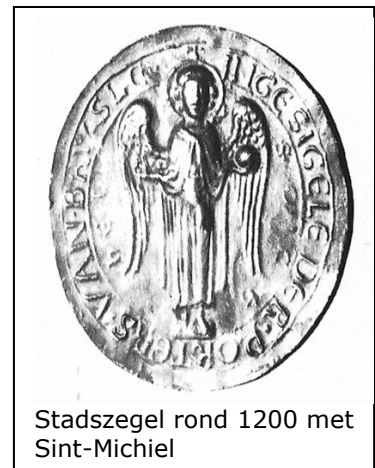
centrum van macht, handel, opstanden, terechtstellingen, optochten en feestelijkheden

*Dit tweede artikel¹ beoogt wat historische uitleg te geven rond de Grote Markt van Brussel, met als doel **achtergrondinformatie te bieden voor gebed** en gebedswandelingen op deze plaats.*

Ontstaan

Hoewel het oudste historische begin van Brussel (979 of vroeger) op het Sint-Goriksplein ligt, verschoof het centrum van de stad al snel in de **11° eeuw** naar de Grote Markt (toen de "**Nedermerckt**" geheten). In het begin was deze plaats een moerassige zone omringd door zandbanken waarop beetje bij beetje winkels en woningen gebouwd werden. De plaats was centraal gelegen langs de oude handelsweg die de stad doorkruiste en het hertogelijk paleis op de Coudenberg met de Zenne verbond. In de 13° eeuw werden rond het marktplein het Broodhuis, een Lakenhuis en een Vleeshuis gebouwd; deze waren toen overdekte houten hallen. De eerste functie van de Grote Markt was duidelijk een **(1) economische functie**. Naast enkele houten huizen werden later verschillende patriciërswohnungen in steen (de "steenen") gebouwd.

In 1229 kreeg Brussel stadsrechten van de hertog van Brabant. Tijdens de 12° eeuw werd een schepenbank opgericht uit de 7 voornaamste patriciërsge-slachten². In 1301 kocht de stad op de Grote Markt een eerste gebouw voor haar administratiediensten. Ook de Amman, vertegenwoordiger van de hertog, had er een huis. Na 1302 kregen de gilden en ambachten meer vrijheden en gingen ze ook hun huizen bouwen op de Grote Markt (de meeste huidige huizen zijn ooit eigendom van de verschillende gilden geweest). Zij kregen later ook zetels in het stadsbestuur. Zo werd de Grote Markt steeds meer een **(2) centrum van macht**.

Stadszegel rond 1200 met Sint-Michiel

¹ Het eerste artikel van de "Geestelijke geschiedenis van Brussel" gaat over het Sint-Goriksplein en het oudste historische begin van Brussel. Zie www.pray4belgium.be onder "downloads".

² Deze **zeven "geslachten"** waren de families Sleuws, Serhuyghs, Steenweeghs, Rodenbeke, Serroefs, Coudenberg en Sweerts; zij waren verantwoordelijk voor de bewaking van de zeven stadspoorten tot aan de Franse Revolutie. Vandaag bestaan nog altijd afstammelingen van deze families.

Alle gevels van de Grote Markt

Architectuur

Met de bloei van de stad ontstond de drang van het stadsbestuur om haar stedelijke macht en zelfstandigheid te bevestigen door de **bouw van een groots stadhuis**: in 1402 werd de linkervleugel van het stadhuis gebouwd. Een tweede vleugel werd tussen 1444 en 1450 voltooid, de monumentale toren tussen 1449 tot 1454. Het 5 meter

hoge koperen beeld van Sint-Michiel³ die de duivel verplettert, werd in 1454 op de top gehesen. In 1405 bouwde de hertog, om zijn hertogelijke macht te bevestigen tegenover de stad, recht tegenover het stadhuis op de plaats van het broodhuis het "s Hertogenhuis"⁴.

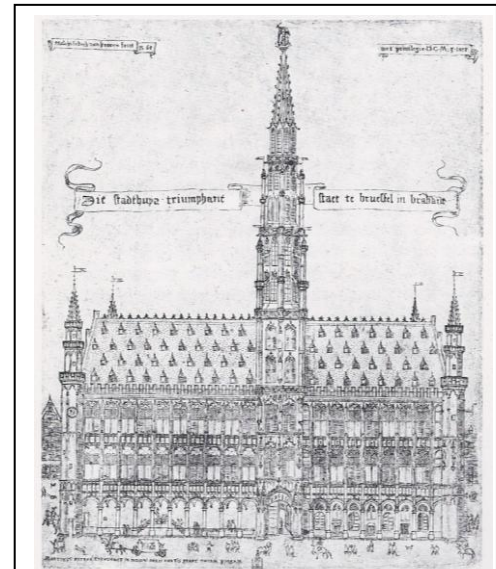
Het Sint-Michielsbeeld op het stadhuis

De architectuur van de Grote Markt is het resultaat van een eeuwenlang "gevecht" om macht en invloed tussen het stadsbestuur en de hertog (later: de koning/keizer), maar ook tussen de zeven aristocratische "geslachten" en de gilden/ambachten.

De overdaad aan stijlen die we vandaag aantreffen in de gevels (van gotiek, klassiek en renaissance tot het naturalisme van Vlaamse en Italiaanse barok) toont het sterke individualisme van elk huis en/of gilde.

Op 13-15 augustus 1695 werd Brussel gebombardeerd door het Franse leger: 3000 bommen en 1200 gloeiende kogels vernielden 3830 huizen; ook de Grote Markt werd grotendeels verwoest behalve enkele gevels en de toren van het stadhuis, maar op drie jaar tijd heropgebouwd.

In januari 1793 werden weer veel verwoestingen aangericht door de Franse Revolutie: alles wat herinnerde aan het Ancien Régime, alle beelden die christelijk of adellijk van inspiratie waren of met de gilden te maken hadden, werden kapotgeslagen.

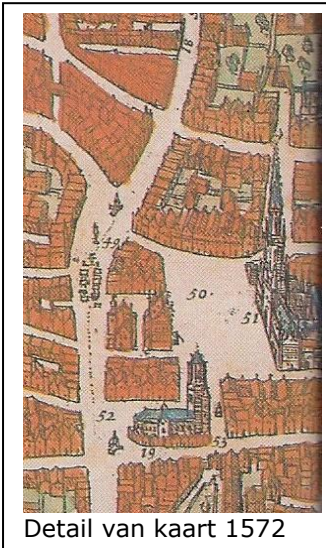
Oudste prent van het stadhuis, 1565

Logo van de stad Brussel

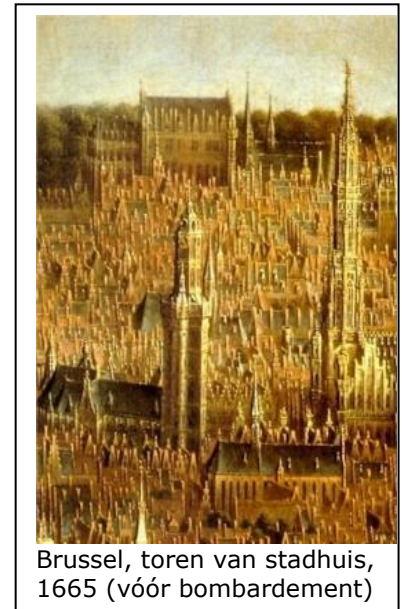
³ **Sint-Michiel** werd waarschijnlijk de tweede patroonheilige van de stad (na Sint-Goedele) dankzij hertog Lambert II (Balderik) rond het midden van de 11^e eeuw. Al vanaf de 13de eeuw komt de aartsengel voor op het stadszegel. Deze figuur is een vermenging van oude heidense legenden van drakendoders, de bijbelse aartsengel Michaël (volgens Daniël 10:21 en 12:1 de vorst van Israël, en niet van Brussel!) die als heilige werd vereerd en fungeerde als de "gekerstende versie" van oudere (Romeinse, Griekse en Germaanse) goden.

⁴ Dit gebouw werd in 1515 afgebroken door Karel V voor een groter huis: " 's Coningshuis" of "Maison de Roi" (1515-1536 gebouwd). In 1625 werd het dan weer door aartshertogin Isabella gerestaureerd en voorzien van katholieke opschriften; in 1873 werd dit weer afgebroken door het liberale stadsbestuur omdat het bouwvallig was en een zeer katholiek opschrift had (religieuze symbolen werden verwijderd). Toen werd een reconstructie van het zestiende-eeuwse gebouw in neogotische stijl uitgevoerd. Daar is sindsdien het Museum van de stad Brussel gevestigd.

Detail van kaart 1572

Onder impuls van de burgemeester Karel Buls (1881-1899) werd de Grote Markt langzaam en grondig gerestaureerd in zijn huidige pracht. 290 nieuwe beelden werden in de nissen geplaatst: in de voorgevel 172 beelden (van vorsten, hertogen, ridders, schildknapen en andere); in het portaal 5 patroonheiligen, 6 deugden en 8 profeten; in de zijgevel (Bulsstraat) 91 burgemeesters uit 1420-1589; in de zijgevel (Guldenhoofdstraat) 16 kunstenaars en geleerden uit de 12°-17° eeuw. In 1998 werd de Grote Markt erkend als werelderfgoed door de Unesco.

Brussel, toren van stadhuis, 1665 (vóór bombardement)

Een centrum van macht

Uit dit alles blijkt duidelijk dat de Grote Markt van in de 13° eeuw een belangrijk centrum van macht was:

- Het **stadsbestuur** vestigde zich er (en toonde haar macht door het grootse stadhuis),
- de zeven **patriciërsfamilies** die het stadsbestuur domineerden,
- de gilden en ambachten die alle beroepsgroepen verenigden en lobbygroepen waren, en tot aan de Frans Revolutie veel invloed hadden
- de **hertog** (later koning/keizer) had er een huis (of anders zijn Amman)
- de **Staten van Brabant** (de vergadering van de adel, de geestelijkheid en de steden) kwamen sinds 1717 samen in een gebouw waar nu de achtervleugel van het stadhuis is (oorspronkelijk een lakenhal)
- Op de Grote Markt vond de "**Blijde Intrede**" plaats van elke nieuwe vorst vanaf 1356 tot 1780, waarbij deze telkens moest beloven de stadsrechten te zullen respecteren.
- Er waren ook veel **grote officiële bezoeken** op de Grote Markt: koningen, keizers, aartshertogen, presidenten, de paus⁵... werden met grootse luister ontvangen.
- Drie **politieke partijen** werden hier opgericht: de Liberale Partij (in de gotische zaal van het stadhuis, 1846, door de vrijmetselarij gesticht), de "Belgische Werklieden Partij" (in "De Zwaan", 1885, de huidige socialisten) en de Volksunie (in het café Sint-Michiël in de "Hertogen van

Wapenschilden van de 7 geslachten

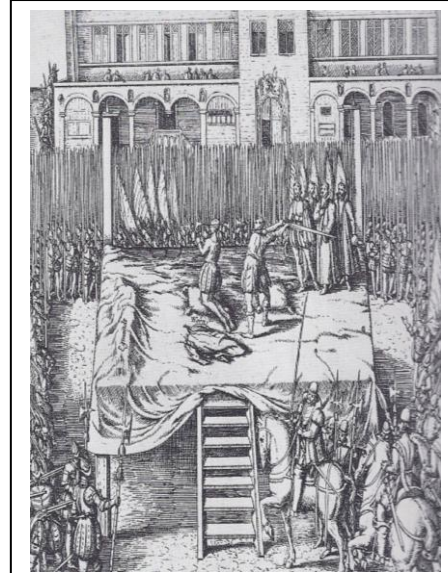
Oprichting van liberale partij in Gotische zaal van stadhuis, 1846

⁵ Een lijst van de belangrijkste van deze **officiële bezoeken**: Johanna van Castilië (1496), Keizer Filips II (1549), de rouwstoet van Karel V (1558), Alexander Farnese (huwelijk met Maria van Portugal, 1565), Willem van Oranje (1577), aartshertog Ernst (1594), aartshertog Albrecht en Isabella (1599), Filips V (koning van Spanje, 1702), tsaar Peter De Grote (1717), keizer Karel VI (1717), keizer Frans II (1793), Napoleon (1803 en 1805), koning Willem I (1815), koning Willem III (officiële verzoening België-Nederland, 1884), keizer Willem II (1910), de Amerikaanse president Thomas Wilson (1919), de Spaanse koning (1923), de Roemeense koning (1924), koning Fouad I van Egypte (1927), koningin Wilhelmina (1939), Montgomery, Eisenhower, De Gaulle en Churchill (1945), paus Johannes Paulus II (1985), de Japanse keizer Akihito (1993)

Brabant", 1954, een Vlaams-nationalistische partij).

Een plaats van volksoptstanden, protesten, publieke of politieke terechtstellingen

De Grote Markt was vaak **(3) het toneel van opstanden en volksprotesten, en van publieke of politieke terechtstellingen**. In 1306 bijv. kwamen de ambachten in opstand tegen de patriciërs, waarbij meer dan 70 doden vielen. In 1356 verjoeg de patriciër Everaerd 't Serclaes er de troepen van de Vlaamse graaf Lodewijk van Male. In 1421 werd na de opstand van de gilden de Amman onthoofd door de regent. Op 1 juli 1523 kwamen Hendrik Voes en Jan Van Essen, twee jonge Antwerpse augustijnernonniken op de brandstapel: zij waren de allereerste protestantse martelaren in heel Europa! Op 5 juni 1568 werden de graven van Egmont en Horne onthoofd in opdracht van de Spaanse hertog van Alva, beschuldigd van verraad, majesteitsschennis en oproer (omdat ze te tolerant waren tegenover het protestantisme); vijf dagen tevoren waren ook al 20 edelen daar terechtgesteld. Op 19 september 1719 was het beurt aan gildedeken Frans Anneessens, wegens zijn betrokkenheid bij een volksoproer (de minister van de landvoogd wou symbolisch de macht van de gilden beknotten). Tijdens de Brabantse Omwenteling (een revolutie tegen de Oostenrijkse keizer Jozef II en uitroeping van de "Republiek der Verenigde Belgische Staten", 1790) hebben veel belangrijke gebeurtenissen zich ook afgespeeld op de Grote Markt. Elke

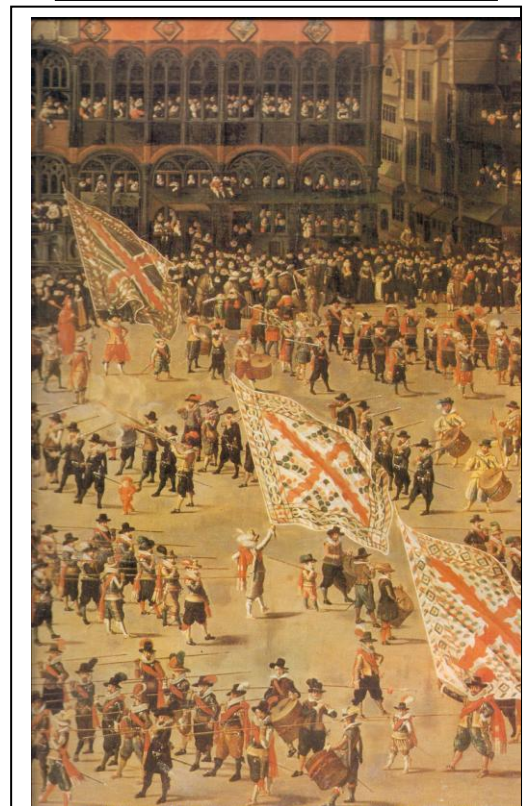

Terechtstelling van de graven Egmont en Hoorn, 1566

opeenvolgende veroveraar, onderdrukker en bevrijder moest symbolisch zijn voet op deze plaats komen zetten of zich in het stadhuis begeven. Ook tijdens de godsdienstvervolgingen werden er zeer regelmatig protestanten terechtgesteld, tussen 1523 en 1597 169 in totaal⁶. Behalve de plaats van politieke executies was de Grote Markt ook een plaats van galg en schavot voor criminelen (tot 1848!), soms publieke folteringen bij gruwelijke misdaden.

Een plaats van feestelijkheden

De Grote Markt was sinds mensenheugenis ook **(4) de plaats van feestelijkheden, vieringen, toernooien, wedstrijden, spelen, opvoeringen, stoeten, processies**... Bij stoeten (reeds in de 16^e eeuw) liepen de reuzen (vooral "Janneke en Mieke", razend populair in Brussel) altijd voorop. Ook nationale en internationale helden werden er onthaald (bijv. Stanley in 1890, Lindbergh in 1927 ...) en prinselijke huwelijken voltrokken. Vandaag zijn er het tweejaarlijkse bloementapijt, de "Ommegang"⁷ en vele concerten.

Fragment van schilderij van de Ommegang in 1615?

⁶ Volgens J. Decavele; en in de jaren 1567-1569 alleen al 119; deze executies waren wel niet allemaal op de Grote Markt.

⁷ **De Ommegang van Brussel** was oorspronkelijk een religieuze processie. Volgens het verhaal zou in 1348 een jonge Antwerpse vrouw, Beatrijs Soetkens, in een verschijning van Maria de opdracht hebben gekregen om haar beeld te stelen uit de Onze-Lieve-Vrouwekerk

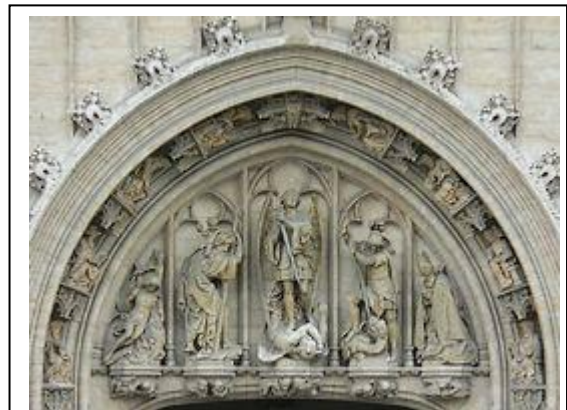
Voorts hebben beroemde personen hier tijdelijk gewoond zoals de dichter Victor Hugo (1851), en Karl Marx (in 1847 zou hij in het gebouw "De Zwaan" één van zijn manifesten hebben geschreven).

Geestelijk:

- De gebouwen ademen macht en welvaart uit, de **verheerlijking van de mens**, met een bijna complete afwezigheid van christelijke symbolen.
- In de beelden op de gevels vinden we veel **vermenging**: bijv. op de gevel van "De Coninck van Spagnien" zien we onderaan de H. Aubertus (patroonheilige van de bakkers), daarboven drie Romeinse keizers, daarboven Karel II, de koning van Spanje, dan **6 mythische figuren (?)**, boven: ... Ze zitten vol mythische allegorieën, Romeinse mythen, een verwijzing naar een fenix,
- **Het Brusselse stadsbestuur is vanouds een bolwerk van liberalisme; de burgemeesters tussen 1830 en 1909 waren bijna allemaal vrijmetselaars (de irreguliere vrijmetselarij was en is erg antiklerikaal): Nicolas Rouppe, Charles de Brouckère, André Fontainas, Jules Anspach, Charles Buls, Emile de Mot (Adolphe Max niet)**
- Op deze plaats heeft héél **veel bloed** gevloeid, schuldig en onschuldig.
- Het bloed van de **martelaren** kan en moet als pleitgrond benut worden (Openb. 6:10, 12:11, 16:6, 19:2): het bloed der martelaren opeisen als zaad voor nieuwe christenen
- In de straten rond de Grote Markt vinden we een aantal zeer duistere, occulte winkeltjes en het centrum van de homobeweging; wat trekt hen aan?

Bloementapijt op Grote Markt; links het Broodhuis; rechts de "Hertogen van Brabant"

Portaal van stadshuis met St-Michael

BID VOOR:

- * Reiniging van bloed, onschuldig bloed, bloed van martelaren, dat het bedekt mag worden door het bloed van Jezus
- * Erkenning van Jezus als rechtmatige Koning boven alle koningen

van Antwerpen en het naar Brussel te brengen naar de kerk van de Grote Zavel. Deze processie werd steeds uitgebreider: de schuttersgilden liepen mee, en later de verschillende gilden en organisaties binnen de stad (patriciërs, rederijkers, de naties die de beroepen verenigen, religieuze ordes...). Zo liet de stoet de macht en de onafhankelijkheid van de stedelijke elite zien. In 1549 werd ze opgevoerd om keizer Karel V te verwelkomen, die zijn zoon, de latere Filips II, kwam voorstellen aan het volk. Sinds 1930 is deze traditie helemaal vernieuwd: elk jaar, op de eerste dinsdag en donderdag van juli, defileren meer dan 1400 deelnemers erin.

Op internet kan je een **360° virtuele tour** van de Grote Markt zien:

<http://www.worldtour360.com/360.php?country=Belgium&swf=LaGrandPlaceGroteMarkt20100501&lang=en>

En een 360° foto vanop de toren van het stadhuis:

<http://bruxelles.arounder.com/en/city-tour/BE000010132.html>

En het stadhuis binnenin (3 zalen):

<http://bruxelles.arounder.com/en/historic-building/town-hall/town-hall-wedding-hall.html>

Er is ook een **webcam** waar je live kan zien wat er op de Grote Markt gebeurt:

<http://www.bruxelles.be/artdet.cfm/4664>

Beelden op het stadhuis

Het Broodhuis in de 17^e eeuw

